

ГРИГОР'ЄВ

Геннадій Степанович
grygoriev@ukr.netк.е.н., доцент кафедри
економічної теорії,
Національний університет
"Києво-Могилянська
академія"

УДК 351.81:338.24

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СТРАТЕГІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИTHEORETICAL BACKGROUND OF THE STRATEGIC ASSESSMENT OF
THE NATIONAL ECONOMY

У статті досліджуються теоретичні питання стратегічного оцінювання національної економіки. Сформовані основні задачі стратегічної оцінки національної економіки в умовах глобалізації. Запропонована система концептуально-методичних принципів стратегічної оцінки національної економіки в умовах глобалізації. Запропоновано системний підхід у дослідженні об'єктів стратегічної оцінки національної економіки і процесів функціонування суб'єктів з урахуванням і у взаємозв'язку відповідних елементів.

В статье исследуются теоретические вопросы стратегического оценивания национальной экономики. Сформированы основные задачи стратегической оценки национальной экономики в условиях глобализации. Предложена система концептуально-методических принципов стратегической оценки национальной экономики в условиях глобализации. Предложен системный подход в исследовании объектов стратегической оценки национальной экономики и процессов функционирования субъектов с учетом и во взаимосвязи соответствующих элементов.

The article deals with theoretical issues of strategic evaluation of the national economy. The strategic assessment of the main objectives of the national economy under globalization are formed. The system of conceptual and methodological principles of strategic assessment of the national economy under globalization is proposed. A systematic approach to the study of objects of strategic assessment of the national economy and the functioning of the light in the respective interconnection elements is proposed.

Ключові слова: національна економіка, стратегічне оцінювання, глобалізація, внутрішнє та зовнішнє середовище

Ключевые слова: национальная экономика, стратегическое оценивание, глобализация, внутренняя и внешняя среда

Keywords: national economy, strategic evaluation, globalization, internal and external environment

ВСТУП

Постійні трансформаційні процеси у національній економіці не призвели, як очікувалося, до формування високоефективного ринкового механізму, побудованого на принципах приватної власності і ефективної конкуренції. Посилення конкуренції у міжнародному середовищі і поява нових стратегічних ризиків, які посирила фінансово-економічна криза останніх років, позначила нові загрози національним інтересам країни у фінансово-економічній сфері національної економіки.

Необхідність змін стала особливо актуальним після того, як у результаті глобальної фінансово-економічної кризи економічний спад у країні виявився глибшим, ніж у зовнішньому оточенні. Першопричиною більшості негативних змін стала втрата суб'єктності у державному регулюванні націо-

нальної економіки, у той час, як система управління в провідних країнах міжнародного середовища розвивається в бік посилення державного регулювання в самих різних формах.

МЕТА РОБОТИ

Метою роботи є дослідження теоретичних передумов стратегічного оцінювання національної економіки в умовах глобалізації міжнародного середовища.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси мережі Інтернет. В роботі проведена тематична систематизація та дослідження теоретичних передумов стратегічного оцінювання національної економіки.

РЕЗУЛЬТАТИ

Глобалізація в трансформаційних умовах залишається потенційно потужним і динамічним фактором економічного зростання і розвитку національної економіки України. В умовах подальшого посилення взаємозалежності у міжнародному середовищі, повільного та нестійкого економічного росту, низьких цін на сировинні товари та нестабільність міжнародної фінансової системи, ускладнюють країнам, що розвиваються, можливість отримати потенційні вигоди від глобалізації. Таким чином, особливо актуальним постає стратегічна оцінка національної економіки в умовах глобалізації.

Стратегічна оцінка національної економіки – це комплексне дослідження позитивних і негативних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, які можуть вплинути на фінансово-економічне становище національної економіки в перспективі, а також шляхів досягнення її стратегічних цілей.

Проблема методології стратегічної оцінки національної економіки полягає у визначенні системи її невід’ємних ознак: сутність стратегічної оцінки; її об’єкта й суб’єктів; предмета, мети та визначених завдань; системи термінів і визначень, які формують мову стратегічної оцінки; концептуально-методичні принципи та інструментальне забезпечення.

З позиції системного підходу стратегічна оцінка національної економіки в умовах глобалізації є методологією системного аналізу внутрішнього та

міжнародного економічного середовища з метою формування раціональної стратегії фінансово-економічної поведінки держави з урахуванням завдань забезпечення стабільного росту макроекономічних показників.

Стратегічна оцінка передбачає систематичне дослідження потреб і вимог населення країни і суб’єктів у міжнародному середовищі, розробку концепцій і стратегій ефективного фінансово-економічного господарювання в системі національної економіки, які задовольняють потреби партнерів краще, ніж конкуренти, і тим самим забезпечать національному експортеру стійку конкурентну перевагу в зовнішньому середовищі.

Предметом стратегічної оцінки національної економіки в умовах глобалізації визначається оцінювання з позиції забезпечення захищеності життєво важливих національних інтересів якості стратегій і ефективність дій національних господарюючих суб’єктів на внутрішньому та міжнародних ринках. До об’єктів стратегічної оцінки відносяться: система життєво важливих економічних інтересів держави і сукупність загроз цим інтересам; система забезпечення фінансово-економічної безпеки держави; фінансово-економічний стан у міжнародному середовищі.

Суб’єкти стратегічної оцінки національної економіки в умовах глобалізації представлено на рис. 1.

Рис. 1. Суб’єкти стратегічної оцінки національної економіки

Мета стратегічної оцінки національної економіки – забезпечення суб’єктів оцінки інформацією щодо потреб і вимог населення країни і його контрагентів на світовому ринку з метою формування фінансово-економічної безпеки держави.

Стратегічна оцінка національної економіки покликана відслідковувати еволюцію кон’юнктури внутрішнього і зовнішнього середовища, виявляти різні існуючі або потенційні сегменти відповідного середовища на основі дослідження потреб споживачів національних товарів і послуг. Виявлені сегменти відповідного середовища представляють собою економічні можливості, привабливість яких слід оцінити у відповідності з поставленою метою. Для оцінки економічної привабливості доцільно використовувати систему, яка заснована на кількісному вимірі потенціалу сегмента відповідного середовища з урахуванням фактору конкурентоспроможності.

Стратегічна оцінка національної економіки має середньострокові та довгострокові періоди, яким відповідає своя глибина інтервалів ретроспекції вихідних даних і прогнозування з метою отримання достовірної аналітичної інформації.

Основними задачами стратегічної оцінки національної економіки в умовах глобалізації є:

- аналітичне обґрунтування стратегії;
- дослідження стратегічних альтернатив;
- дослідження відповідності базової стратегії постійно змінюваних умов і відповідного середовища;
- коригування стратегії і стратегічних цілей національної економіки;
- виявлення і діагностика основних компонентів внутрішнього і зовнішнього бізнес-середовища, критичних чинників, які позитивно впливають на національну економіку;
- розробка, аналіз і моніторинг ключових показників ефективності національної економіки;

– дослідження стратегічного потенціалу держави та прогноз його зміни в перспективі;
 – пошук резервів зростання стратегічного потенціалу національної економіки;
 – формування і надання своєчасної та достовірної інформації для відстеження просування до найважливіших стратегічних цілей і управління цим процесом на державному рівні.

Таким чином, роль стратегічної оцінки національної економіки в умовах глобалізації полягає в тому, щоб забезпечити зацікавлених осіб стратегічною інформацією щодо розвитку та потенційних можливостей національної економіки.

Концептуально-методичні принципи у сукупності з методами оцінки національної економіки з урахуванням привабливості сегментів внутрішнього та зовнішнього середовища і порівняльних конкурентних переваг, а також застосування методів синтезу відповідних стратегій національної економіки, у своїй сукупності формують теорію стратегічної оцінки національної економіки в умовах глобалізації. Теоретико-методичні аспекти стратегічної оцінки національної економіки є науково-прикладною складовою методології, тому концептуально-методичні принципи визначаються науковим або прикладним характером.

Таким чином, важливим методологічним аспектом проведення стратегічної оцінки національної еконо-

міки в умовах глобалізації є визначення системи концептуально-методичних принципів, необхідних для дотримання, з метою забезпечення ефективності стратегічної оцінки національної економіки як одного з інструментів державного регулювання. Система концептуально-методичних принципів стратегічної оцінки національної економіки в умовах глобалізації наведені в табл. 1.

Базовими аспектами розробки наукових рекомендацій та пропозицій щодо розвитку національної економіки, основним критерієм вибору варіативних рішень, які обумовлені специфікою предметної та об'єктної складової стратегічної оцінки національної економіки, є пріоритет національних інтересів і фінансово-економічної безпеки держави з урахуванням: оцінки політико-економічного стану; сегментації ринків національної продукції і послуг; оцінювання ринків за критеріями фінансово-економічної та інноваційно-інвестиційної привабливості; дослідження конкурентних можливостей суб'єктів національної економіки; синтезу концептуального базису політики, економіки та національної стратегії пріоритетного розвитку держави в сфері взаємодії системи національної економіки з відповідним середовищем в умовах глобалізації.

Таблиця 1

Система концептуально-методичних принципів стратегічної оцінки національної економіки в умовах глобалізації

Концептуально-методичні принципи	Наукова або прикладна характеристика
1	2
Принцип єдності оцінки та синтезу	Забезпечує поділ на сегменти складних явищ, об'єктів, процесів, які досліджуються з метою всебічного вивчення їх властивостей, і в подальшому розгляді їх в цілому у взаємозв'язку і взаємозалежності
Принцип прогресивності	Оцінювання орієнтується на сучасні стратегічні наукові концепції, досягнення і практичні розробки в державному регулюванні
Принцип виділення провідного сегмента	Припускає ранжування діючих факторів з метою всебічного дослідження
Принцип системності	Реалізується за допомогою взаємопов'язаного і взаємодоповнюючого вивчення і оцінки відповідних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища національної економіки
Принцип біфуркації	Дослідження складних динамічних систем національної економіки з множинними альтернативними траєкторіями свого розвитку, які змінюють напрямок руху в точках біфуркації або розгалуження та позначають поріг якісного перетворення об'єкта
Принцип синергії	Збільшення ефективності національної економіки в результаті інтеграції, злиття окремих частин в єдину систему за рахунок емерджентності
Принцип оперативності	Система стратегічного оцінювання повинна бути здатна швидко включатися у вирішення поставлених завдань, легко переходити від виконання певного завдання до іншого, ефективно діяти в умовах, які змінюються у глобальному середовищі.
Принцип цілісності	Дослідження національної економіки як цілісної фінансово-економічної системи, за допомогою відповідної стратегії, виконує роль організуючого аспекту та забезпечує єдність елементів системи державного регулювання

1	2
Принцип варіативності	Виявлення та дослідження потенційних альтернативних варіантів досягнення мети та вирішення завдань, забезпечення порівняння варіантів за обсягом, якістю, елементами ризику, термінами, системою отримання інформації та умов функціонування сегментів національної економіки
Принцип фактору часу	Дослідження має враховувати, що рівні за величиною, але ті, які відносяться до різних періодів часу елементи оцінювання, нерівноцінні
Принцип загального методичного забезпечення	Необхідність використовувати традиційні логічні, формалізовані і оптимізаційні методи та моделі. Дослідження ґрунтується на оптимальному поєднанні кількісних і якісних методів оцінювання, збалансованості оціночних показників національної економіки
Принцип простоти розрахунку	Механізм розрахунку показників повинен бути доступний для кожного користувача та миттєво трансформуватися у відповідності до нових умов застосування
Принцип інформаційного забезпечення	Дослідження повинно ґрунтуватися на актуальній, достовірній, адекватній і повній інформації, яка реально відображає дійсність об'єктів національної економіки та нейтральна по відношенню до всіх потенційних користувачів. Показники повинні в повному обсязі відображати процеси та явища в системі національної економіки
Принцип безконфліктності мети синтезованих систем	Мета окремих підсистем не повинна вступати в конфлікт з загальною метою всієї системи
Принцип об'єктивності	Всебічна обґрунтованість, аргументованість і доказовість відповідних висновків дослідження
Принцип єдності історичного і логічного	Вивчаючи історію національної економіки ми пізнаємо її об'єктивну логіку, вивчаючи ж предмет логічно, ми реконструюємо його історію. Історичний аспект – минуле – ключ до розуміння сучасного, і дедуктивний підхід у ньому домінує над індуктивним. Логічний аспект – сучасне – ключ до розуміння минулого, і індуктивний підхід у ньому домінує над дедуктивним
Принцип сходження від абстрактного до конкретного	Система вивчення дійсності, суть якої полягає в послідовному переході від абстрактних і односторонніх уявлень про сегменти національної економіки до усе більш конкретного їх відтворення в теоретичному мисленні
Принцип врахування економічних законів	Показники дослідження повинні визначатися з урахуванням закону економії часу та закону підвищення економічної ефективності національної економіки
Принцип взаємозв'язку керуючого та керованого елементів	Показники використовуються для уточнення елементів державного регулювання та формування відповідних заходів в умовах глобалізації
Принцип ефективності	Отриманий від проведеного дослідження економічний ефект повинен істотно перевищувати витрати на його проведення, бути пролонгованим у часі та можливо доповнюватися соціальним, екологічним, політичним, позиційним та іншим ефектом

Запропонована система концептуально-методичних принципів стратегічної оцінки національної економіки в умовах глобалізації відображає найважливіші сучасні вимоги до стратегічного оцінювання і найбільш повно характеризує його сутність та значення. Дотримання запропонованих концептуально-методичних принципів забезпечує стійкий позитивний ефект від проведеного дослідження та виступає неодмінною умовою якісного вирішення завдань державного регулювання фінансово-економічних процесів в умовах глобалізації.

Стратегічна оцінка повинна орієнтуватися на системний підхід, який визначає методологію комплексного дослідження складних об'єктів приро-

ди, техніки і соціуму як систем, тобто об'єднань елементів, пов'язаних системою відносин і які виступають як єдине ціле. За умови системного підходу будь-який об'єкт розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів, має вихід, вхід, зв'язок з відповідним середовищем, зворотний зв'язок і володіє властивістю синергії – сумарним ефектом, який полягає у тому, що при взаємодії двох або більше факторів їхня дія суттєво переважає ефект кожного окремого елемента у вигляді простої їхньої суми в національній економіці. Системний підхід вимагає дослідження об'єктів стратегічної оцінки національної економіки і процесів функціонування суб'єктів з урахуванням і у взаємозв'язку відповідних елементів (рис. 2).

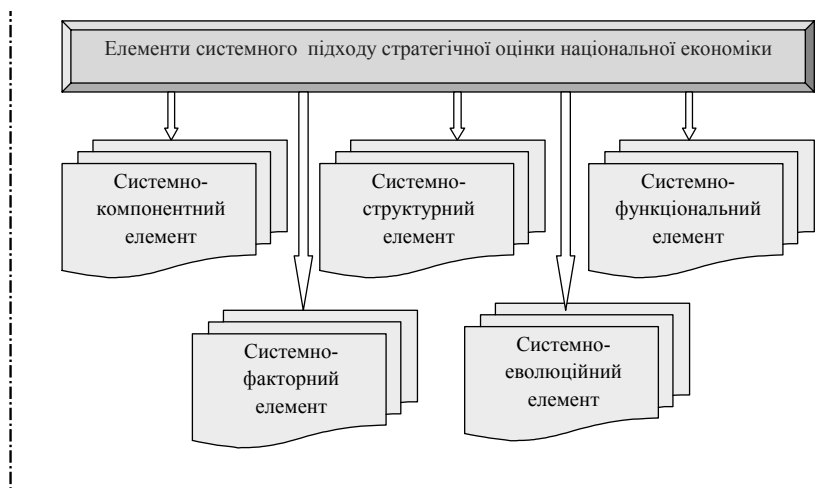

Рис. 2. Елементи системного підходу стратегічної оцінки національної економіки

Системно-компонентний елемент – дослідження складу об’єкта стратегічного оцінювання; системно-структурний – дослідження топології об’єкта оцінювання; системно-функціональний – дослідження функцій та функціональних зв’язків в системі національної економіки; системно-факторний – дослідження системо утворюючих факторів участі суб’єктів у відповідному середовищі.

Необхідно зауважити, що фінансово-економічна стратегія держави виникає в рамках дослідження сильних і слабких сторін національної економіки в умовах глобалізації. З позиції методології національна економіка, як елемент міжнародного середовища, може розглядатися як багатофакторна фінансово-економічна система, якій притаманні деякі специфічні аспекти (цілісність, системність, складність, інерційність, стійкість, функціональність). Визначені аспекти є елементами методології системного підходу, згідно з яким цілісність системи проявляється в тому, що всі сегментні складові системи приймають участь у досягненні загальної мети, яка визначається державою у сучасних умовах глобалізації міжнародного середовища та не виключає можливості виникнення деяких протиріч між її компонентами. Складність проявляється у значній кількості прямих і зворотних зв’язків у національній економіці в умовах глобалізації. Інерційність зумовлює можливість з високим ступенем вірогідності передбачити розвиток національної економіки у стратегічному напрямку. Взаємозамінність складових і способів життєдіяльності окремих елементів системи, можливість використання сучасних необоротних та оборотних матеріальних і нематеріальних цінностей, моделі організації виробничої діяльності та управління визначають стійкість і функціональність.

Перелічені аспекти дозволяють постійно порівнювати і оцінювати ефективність національної економіки в умовах глобалізації, системи її державного регулювання та здійснювати стратегічне оцінювання для формування і реалізації запланованої стратегії. В умовах перманентних глобальних трансформацій значне методологічне значення приділяється ситуаційному підходу в дослідженні. За допомогою ситуаційного підходу реалізується

базовий принцип будь-якого стратегічного регулювання – адаптивність. Характерна особливість цього принципу – здатність системи до самоналаштування (налагодження) при зміні характеристик об’єкта керування, властивостей вхідного сигналу і діючих негативних явищ. По суті в залежності від зовнішніх умов у цих системах з метою найкращого регулювання об’єктом змінюється спосіб функціонування системи або її структура [2]. В умовах державного регулювання національної економіки його суть полягає в тому, що всі внутрішньосистемні організаційні елементи показують чутливість національної економіки на відповідні зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі. У зв’язку з цим базовим завданням стратегічного державного регулювання національної економіки є забезпечення внутрішньої макроекономічної рівноваги та розробка і впровадження ефективних механізмів адаптації народного господарства до мінливих умов внутрішнього та зовнішнього середовища.

Механізм належної підтримки внутрішньої макроекономічної рівноваги з позиції держави докорінно відрізняється від механізму належної адаптації до мінливих умов внутрішнього та зовнішнього середовища сегментних елементів національної економіки.

Зауважимо, якщо внутрішнє та зовнішнє середовище відповідного сегмента національної економіки стабільне, то суб’єкти регулювання прагнуть до більшої централізації управління, створення жорсткої організаційної структури регулювання, спрямованій на контролювання за всіма елементами системи. Якщо внутрішнє та зовнішнє середовище відповідного сегмента національної економіки нестабільне, якому притаманні постійні зміни, суб’єкти змушені більше піклуватися про проблему виживання сегменту з формуванням гнучкості у системі регулювання. Таким чином, організаційні структури стають більш децентралізованими, гнучкими, що дозволяє швидко і адекватно реагувати на зміни, які відбуваються у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Для державного управління характерне те, що при стабільному зовнішньополітичному та зовнішньо-

економічному середовищі, необхідність державного регулювання сегментів національної економіки у визначених умовах зменшується та залишає організаційну структуру державного регулювання максимально децентралізованою і гнучкою, що допомагає оперативно пристосовуватися до поточних кон'юнктурних змін мінливого зовнішнього середовища. В умовах наростання зовнішньополітичних, зовнішньоекономічних, у сучасних умовах, терористичних загроз, має місце прагнення до посилення централізації державного регулювання національної економіки. У будь-яких умовах ефективно державне регулювання національної економіки має на увазі реальну оцінку своїх позицій у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

У сучасних умовах суб'єктам державного регулювання особливо важливо правильно оцінити кон'юнктуру внутрішнього та зовнішнього середовища з тим, щоб запропонувати ефективні засоби конкуренції, які, з одного боку, відповідали міжнародній ринковій кон'єктурі та тенденціям її розвитку, а з іншого – особливостям національної економіки. Підставою для проведення запропонованої комплексної оцінки є визначення поточного стану національної економіки, особливо фінансово-економічного потенціалу, який визначає потенційний обсяг фінансового забезпечення виробництва всіх видів товарів і послуг, потенційні можливості необоротних та оборотних матеріальних та нематеріальних ресурсів, потенційні можливості управлінського капіталу. Зауважимо, що сучасний етап розвитку міжнародної економіки висуває на передній план стратегічне комплексне дослідження національної економіки в умовах глобалізації. Стратегічне комплексне дослідження надає можливість з'ясувати потенційні можливості національної економіки, скористатися зовнішньою кон'єктурою, і чи існують у неї слабкі елементи, які можуть ускладнити проблеми, пов'язані із зовнішніми загрозами.

ВИСНОВКИ

Таким чином, стратегічне дослідження національної економіки в умовах глобалізації є процесом методичного оцінювання функціональних сегментів національної економіки, призначеного для визначення стратегічно сильних і слабких сторін її. З початку проведення запропонованого дослідження необхідно мати на увазі, що можливо наявність необмеженої кількості інформації, компоненти якої не однаково корисні при прийнятті рішень. Тому, щоб обмежити витрати часу та фінансово-економічні ресурси необхідно знайти запобіжники або відповідні інструменти фільтрації для визначення релевантної інформації. Такими запобіжниками або фільтрами можуть виступати місія, мета або стратегія державного регулювання національної економіки в умовах глобалізації. Але саме стратегічне дослідження і є засобом для їх розробки, тому мова може йти про те, що першим етапом стратегічного оцінювання повинно бути формування мети державного регулювання національної економіки в

умовах глобалізації, що і є елементом подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 року № 5/2015 [Електронний ресурс] // Адміністрації Президента України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. – Назва з екрана. – Доступно на 24.01.2017.
2. Кайлюк Є.М. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. / Є.М. Кайлюк, В.М. Андрєєва, В.В. Гриненко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 279 с.
3. Побережець О.В. Теоретико-методологічні та практичні засади дослідження системи управління результатами діяльності промислового підприємства: [моногр.] / О.В. Побережець. – Херсон: Видавництво: Грінв Д.С., 2016. – 348 с.
4. Філіппова С.В. Система формування і забезпечення економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / С.В. Філіппова, О.С. Дашковський // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2012. – № 2 (3). – С. 17-21. – Режим доступу до журн.: <http://www.economics.opu.ua/n3.html>
5. Масленніков Є.І. Методологічні та практичні засади дослідження системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства [моногр.] / Є.І. Масленніков. – Одеса: Прес-кур'єр, 2015. – 316 с.
6. Maslennikov E.I. Strategic assessment of the financial sustainability of the industrial enterprise: [Електронний ресурс] / E.I. Maslennikov // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 6 (16). – С. 111-115. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/No6/111-115.pdf>.
7. Побережець О.В. Ідентифікація та класифікація нематеріальних активів та проблеми їх визначення: [Електронний ресурс] / О.В. Побережець, К.В. Іванова // Економіка: реалії часу. – 2012. – № 2 (3). – С. 98-104. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/No2/98-104.pdf>.
8. Yuri V. Kovtunenکو. Commercialization and technology transfer: the processes' contents and correlation in the innovative activity of industrial enterprise [Електронний ресурс] / Svitlana V. Filypova, Yuri V. Kovtunenکو // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – №2(7). – Одеса: ОНПУ, 2013. – С.33-38. – Режим доступу: <http://www.economics.opu.ua/n3.html>
9. Ломачинська І.А. Вплив конвергенції фінансового та реального секторів на розвиток національної економіки України. / І. Ломачинська, А.Кравцова // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2012. – том 17, вип. 2. – С. 139-146.
10. Звітність підприємств: [навч. посібн. для студентів вищих навч. закл.] / С.В. Філіппова, Є.І. Масленніков, О.В. Побережець, С.О. Черкасова. – Одеса: Прес-кур'єр, 2015. – 188 с.
11. Управління потенціалом підприємства: [підручник] / Ю.М. Сафонов, Є.І. Масленніков. – 2-е вид., доп. і перероб. – Одеса: Прес-кур'єр, 2015. – 244 с.